

Lausunto: varhaiskasvatusmaksujen tarkistusvälin lyhentäminen äkillisissä ansiotason muutoksissa

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut perustuvat varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakiin. Maksut määräytyvät perheen koon, varatun varhaiskasvatusajan ja perheen tulojen mukaan. Asiaksmaksu määritellään lapsen tullessa varhaiskasvatukseen. Perhe ilmoittaa tulotietonsa täyttämällä sähköisen tuloseselvityslomakkeen. Perheitä suositellaan vahvasti hyväksymään tulorekisterin käyttö. Molemmat huoltajat antavat oman suostumuksensa tulorekisterin käytölle. Mikäli tulorekisterin käyttö lupaa ei saada, perheen tulee lisätä tuloseselvitykselle sähköiset liitteet tuloista.

Asiaksmaksulaki 12 §: Maksun määrääminen toistaiseksi ja maksun tarkistaminen

Varhaiskasvatusmaksu määrätään toistaiseksi. Maksu on kuitenkin tarkistettava silloin, kun:

- 1) perheen maksukyky on olennaisesti muuttunut (+/- 10%)
- 2) on ilmeistä, että maksua määrättäessä huomioon otettavat perheen olosuhteet ovat muuttuneet;
- 3) lapsen varhaiskasvatusaika muuttuu; tai
- 4) maksu osoittautuu virheelliseksi.

Jos maksun määräämistä koskeva päätös on ilmeisesti perustunut lapsen vanhempien tai muiden huoltajien antamiin virheellisiin tietoihin, maksu voidaan oikaista takautuvasti enintään vuoden ajalta.

Asiaksmaksulaki 13 §: Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Varhaiskasvatuksesta määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa palvelun käyttäjän tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai lapsen vanhemman tai huoltajan lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Maksun alentaminen tai perimättä jättäminen tulee aina tehdä ennen toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen myöntämistä.

Äänekoskella maksut määrätään pääsääntöisesti vähintään kolmen kuukauden ajaksi kerrallaan, eikä niitä ole mahdollista muuttaa esim. epäsäännöllisten tulojen vuoksi joka kuukausi mm. suuren työmäärän vuoksi. Varhaiskasvatusmaksu määrätään sen maksamisajankohdan tilannetta vastaavaksi joko todettavissa olevien tai arvioitujen tulojen perusteella (Asiaksmaksulaki 11 §).

Maksu voidaan määrätä esim. arvioidun tulon perusteella ja maksua voidaan takautuvasti myös tarkistaa. Tulojen tulee perustua virallisiin dokumentteihin, jotka voidaan tarvittaessa esittää myös kaupungin tilintarkastajalle.

Äänekosken asiakasmaksutiedote 1.8.2024 alkaen on kaikkien asiakkaiden saatavilla ja se sisältää paljon olennaista tietoa maksu- ja sopimuskäytännöistä ja tämä tiedote on hyvä lukea läpi. Seuraava indeksitarkastus tulee 1.8.2026 alkaen ja sen vuoksi kaikki ohjeistus päivitetään ajan tasalle.

Muutosten ilmoittaminen aina huoltajien vastuulla

Huoltajien tulee toimittaa tiedot tulojen muutoksesta välittömästi tekemällä uusi tuloseselvitys sähköiseen järjestelmään. Perheiden tulee ilmoittaa välittömästi tietojen ilmoituslomakkeella päiväkodin johtajalle perhekoossa ja varhaiskasvatuksen laajuudessa tapahtuvista muutoksista.

Kannattaako kuukausittainen päivähoitomaksujen tarkastus?

Kuukausittainen maksupäätösten tarkastus on realistinen vain, jos suurin osa prosessista automatisoidaan ja tiedot saadaan suoraan Tulorekisteristä.

Manuaalisesti sitä ei ole käytännössä mahdollista toteuttaa ilman merkittävää resurssinlisäystä, ja se olisi raskaampaa kuin sen toiminnallinen hyöty.

Jos tuloja ei voida hakea suoraan tulorekisteristä

Esimerkiksi:

- yrittäjät
- apurahat tai epäsäännölliset tulot
- ulkomailta saadut tulot
- palkkatiedot viivästyvät
- tietosuoja ei salli automaattista hakua

Näissä tapauksissa kuukausittainen liitteiden pyytäminen johtaisi:

- suureen hallinnolliseen kuormaan
- vanhempien viivästymisiin liitteiden toimittamisessa
- epärealistisen suureen työmäärään käsittelijöille

Johtopäätös:

Nykyisillä lähtötiedoilla kuukausittainen päivähoitomaksujen tarkastus ei ole kannattava eikä tarkoituksenmukainen.

Päivähoitomaksujen kokonaiskertymä on noin 0,3 milj. euroa vuodessa, jolloin kuukausittaisella tarkastuksella saavutettavat taloudelliset hyödyt jäävät pieniksi suhteessa tarvittaviin resursseihin, kustannuksiin ja hallinnolliseen kuormaan.

Mahdolliset hyödyt

Kuukausittaisella tarkastuksella voitaisiin:

- parantaa maksujen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta
- vähentää vuosittaisia oikaisuja ja takaisinperintöjä
- lisätä koettua oikeudenmukaisuutta perheiden välillä
- pienentää yksittäisten perheiden riskiä suuriin jälkilaskuihin

Hyödyt ovat kuitenkin euromääräisesti rajallisia, koska maksutuotto on kokonaisuudessaan pieni.

Haitat

Kuukausittainen tarkastus aiheuttaisi:

- merkittävää hallinnollista lisätyötä tai kalliita automaatioinvestointeja
- lisähenkilöstön tarpeen, jos automaatiota ei ole
- kustannuksia, jotka voivat olla suhteettoman suuria suhteessa saavutettavaan hyötyyn
- vanhempien lisääntyvää raportointivelvollisuutta ja asioinnin kuormitusta
- riskin, että hallinnolliset kustannukset ylittävät saatavat lisätulot

Kokonaisarvio

Vaikka kuukausittainen tarkastus on teknisesti mahdollista, se:

- ei ole taloudellisesti perusteltu 0,3 milj. euron maksukertymällä
- ei tuo riittävä lisäarvoa suhteessa kustannuksiin
- ohjaisi resursseja pois ydintoiminnasta eli varhaiskasvatuksen järjestämisestä

Suositus

Järkevin ja kustannustehokkain malli on:

- tulojen tarkistaminen kahdenvuoden välein ja samalla tarkistetaan mahdolliset indeksikorotukset sekä muutostilanteissa erikseen
- poikkeuksellisten tapausten käsittely erikseen
- prosessin selkeyttäminen ja kevyet automaatiot ilman kuukausittaista tarkastusta

Tämä malli tasapainottaa parhaiten oikeudenmukaisuuden, kustannustehokkuuden ja hallinnollisen kuormituksen.

Vs. varhaiskasvatusjohtaja Leena Hoppo ja talousjohtaja Tapani Hämäläinen